

9. Давиденко М. Л. Кримінологічна характеристика злочинів у сфері інтелектуальної власності / М. Л. Давиденко, Л. В. Новикова // Форум права. – 2009. – № 1. – С. 123–129.

10. Харченко В. Б. До проблеми визначення права інтелектуальної власності на наукове відкриття предметом кримінально-правової охорони / В. Б. Харченко // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 1. – С. 192–196.

СВІТЛИЧНИЙ О.О.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
юридичного факультету ДВНЗ
«Національний гірничий університет»

УДК 343.546

РЕАЛІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА РОЗБЕЩЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

В статті розглядаються встановлені санкції та призначення кримінального покарання, обґрунтовуються пропозиції щодо вдосконалення призначення покарання за розбещення неповнолітніх.

Ключові слова: санкція, покарання, особа винного, призначення покарання, особливості покарання за розбещення неповнолітніх

В статье рассматриваются установленные санкции и назначение уголовного наказания, обосновываются предложения по совершенствованию назначения наказания за развращение несовершеннолетних.

Ключевые слова: санкция, наказание, личность виновного, назначение наказания, особенности наказания за развращение несовершеннолетних.

The article deals with the imposition of sanctions and criminal sentencing, justified proposals for improving the penalty for corruption of minors.

Key words: sanction, punishment, the guilty person, the purpose of punishment, especially punishment for corruption of minors.

Постановка проблеми. Ефективність кримінально-правової протидії розбещенню неповнолітніх зумовлюється багатьма обставинами, серед яких провідне місце займають досконалість самого закону про кримінальну відповідальність та правильність його застосування. Кримінальна відповідальність за розбещення неповнолітніх знаходить своє втілення у визначенні кримінально-правових санкцій та призначенні кримінального покарання винним за вчинення розбещувальних дій. Кримінальні санкції, як визнається у літературі, виступають змістом діяльності законодавця щодо пеналізації злочинів та визначення видів і розмірів кримінальних покарань, що можуть бути застосовані за їх вчинення [1, с. 82; 2, с. 87].

Аналіз останніх досліджень. Статеві злочини, серед них і розбещення неповнолітніх, досліджувалися правниками, серед яких: Ю. Александров, Ю. Антонян, М. Бажанов, В. Борисов, Л. Брич, С. Діденко, Л. Дорош, О. Дудоров, Р. Затона, Г. Єгошина, Н. Іванов, О. Ігнатов, Л. Козлюк, С. Косенко, Г. Краснюк, Л. Мороз, В. Навроцький, О. Синєокий, О. Сльота, М. Хавронюк, П. Хряпінський, С. Чмут та ін. На теоретичних та прикладних положеннях досліджень цих правників ми формуємо своє бачення реалізацію кримінальної відповідальності за розбещенні неповнолітніх.

Постановка завдання. Метою цієї статті є визначення змісту реалізації кримінальної відповідальності за розбещенні неповнолітніх, визначення та аналіз певних видів кримінальних покарань за розпусні дії щодо неповнолітніх, передбачених ч. 1 та ч. 2 ст. 156 КК.

Виклад основного матеріалу Санкція - це частина кримінально-правової норми, яка має державно-примусовий якісно-кількісний характер і є формально визначеною об'єктивно-суб'єктивною моделлю заходів кримінально-правового впливу, що застосовуються до осіб, які

вчинили злочин [3, с. 17]. Зрозуміло, що характер і ступінь суспільної небезпеки будь-якого злочину, в тому числі й розбещення неповнолітніх відображається у санкції кримінально-правової норми. Основна мета санкцій запобігання правопорушенням, якщо ж правопорушення вчинено, то застосування та реалізація санкції спрямовуються на здійснення завдань загальної і приватної превенції, виправлення та перевиховання правопорушника, відновлення у всіх можливих випадках порушеного правопорядку. Санкція кримінально-правової норми, що передбачена у ст. 156 КК, має перебувати в прямій залежності від типової суспільної небезпеки розбещення неповнолітніх й узгоджуватися з іншими санкціями Розділу IV «Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості» Особливої частини КК, а також спів розмірною рівню соціальної значущості тих прав і свобод, які втрачає або в яких обмежується засуджений.

В історичній ретроспективі законодавець по-різному визначав суспільну небезпеку розбещення неповнолітніх. Відповідно до санкції ст. 435 Кримінального укладення 1903 р. передбачалося покарання у вигляді поміщення у виправний будинок чи в'язницю на строк понад трьох років у разі вчинення розпусти: а) з дитиною, яка не досягла 12 років; б) з малолітнім від 12 до 16 років без згоди чи навіть за його згодою, але «во зло его невинности». Суворіше каралися розпусні дії з особою жіночої статі, яка досягла 16 років, але вчинені без її згоди. Відповідно до ст. 436 винні піддавалися тюремному ув'язненню на строк понад п'яти років. Якщо ж дослідити радянський період, то побачимо, що цей злочин проти статевої недоторканості неповнолітніх здебільшого відносився до злочинів середньої тяжкості, що відображалось у санкціях відповідних норм. Санкції ст. 168 КК УСРР 1922 р. та ст. 163 КК УСРР 1927 р. встановлювали покарання у вигляді позбавлення свободи на строк до п'яти років [4]. Як і всі попередні кримінальні кодекси, КК УРСР 1960 р. не виокремлював статевої злочини у самостійний розділ, - вони розглядалися як особлива підгрупа злочинів проти життя, здоров'я, свободи та достоїнства особистості (ст.ст. 117-122 Глави III Особливої частини КК). Санкція ст. 121 КК УРСР 1960 р. встановлювала покарання у вигляді позбавлення свободи на строк до двох років або висилкою на строк до трьох років» [5]. У порівнянні із іншими санкціями Глави III Особливої частини КК 1960 р. санкція розбещення неповнолітніх була найм'якша. Так, скажімо, за статевої зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості (ст. 120 КК УРСР 1960 р.) санкція передбачала покарання у вигляді позбавлення волі на строк до восьми років. Відтак, історично сформувався погляд на розбещення неповнолітніх як на найменш суспільно небезпечний злочин проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.

Вказаний погляд знайшов своє відображення у прийнятому ВРУ 5 квітня 2001 р. новому Кримінальному кодексу України. Санкції статті 156 КК передбачали у ч. 1 покарання у вигляді арешту на строк до шести місяців або обмеження волі на строк до трьох років, а у ч. 2 – обмеження волі на строк до п'яти років або позбавлення волі на строк до трьох років. За статевої зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості, санкція ч. 1 ст. 155 КК передбачала обмеження волі на строк до трьох років або позбавлення волі на той самий строк. За ті самі дії, вчинені батьком, матір'ю або особою, що їх замінює, або якщо вони спричинили безплідність чи інші тяжкі наслідки, у санкції ч. 2 цієї статті встановлювалось покарання у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років.

Як бачимо, за тогочасною оцінкою суспільної небезпеки розбещення неповнолітніх, що знайшло відображення у санкціях ч. 1 і ч. 2 ст. 156 КК, навіть вчинене щодо малолітньої особи або батьком, матір'ю або особою, що їх замінює, визнавалися злочином середньої тяжкості (ч. 3 ст. 12 КК). Законодавець у визначенні суспільної небезпеки досліджуваного злочину фактично на півсторіччя повернувся назад. Це положення позначилося на професійній правосвідомості практичних працівників, більшість опитаних відносять досліджуваний статевої злочин до таких, що мають незначну суспільну небезпеку 100 осіб або 50,3%, утім 5 осіб або 2,5% визначають розбещення як особливо небезпечний злочин, а 94 особи або 47,2% – вважають суспільну небезпеку розпусних дій значною.

На сьогодні оцінка суспільної небезпеки розбещення неповнолітніх зазнала суттєвих змін. Негативні наслідки світової економічної кризи 2008-2009 рр., що спричинили погіршення соціально-економічних, морально-психологічних, кримінологічних та інших показників суспільного життя в Україні, а також глобальне поширення дитячої порнографії в мережі

Інтернет, розвиток інфраструктури «секс-туризму» та інше зумовили зміну погляду законодавця на суспільну безпеку та, відповідно, санкції за розпусні дії щодо неповнолітніх. Законом України «Про внесення змін до статей 155 та 156 Кримінального кодексу України щодо відповідальності за розбещення неповнолітніх» від 25.09.2008 р. майже вдвічі посилено відповідальність за розбещення неповнолітніх [6]. Санкція ч. 1 ст. 156 КК є альтернативною та передбачає покарання у вигляді обмеження волі на строк до п'яти років або позбавлення волі на той самий строк. Очевидно, що передбачені у санкції обмеження волі та позбавлення волі на вказаний строк застосовуються як основні покарання.

Конструкція санкції має відповідати певним правилам. Зокрема, - суспільній небезпеці злочинного діяння і поширеності злочинів певного виду, бути узгодженою із санкціями за вчинення інших, близьких за видом і характером злочинів. Вона має надавати можливість індивідуалізувати покарання з урахуванням потенційних варіантів вчинення злочину в реальності. Вона повинна будуватися на принципах доцільності, обґрунтованості, законності, рівності громадян перед законом, вини, справедливості, гуманізму, невідворотності кримінальної відповідальності, індивідуалізації покарання та економії заходів кримінально-правового впливу [7, с. 88; 8, с. 121]. Безумовно, - обґрунтовано вказують А.А. Музика та О.П. Горох, - в цьому процесі має бути врахований і набутий досвід боротьби зі злочинністю, дані судової практики, результати наукових досліджень. Побудова санкції з урахуванням зазначених положень, а також дотримання загальноприйнятих правил юридичної техніки дозволить на практиці уникнути ситуації, коли судами призначаються різні покарання за злочини, що за багатьма ознаками схожі як «близнята». І, навпаки, коли за злочини, що не схожі ні за характером, ні за ступенем суспільної небезпеки, призначаються майже однакові вид і міра покарання [9, с. 78-79].

Типовим (базовим) покаранням за «некваліфіковані» розпусні дії є обмеження волі на строк до п'яти років. Основним правообмеженням зазначеного покарання, згідно з ч. 1 ст. 61 КК, виступає обмеження особистої свободи, що полягає у триманні особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу без ізоляції від суспільства в умовах здійснення за нею нагляду з обов'язковим залученням засудженого до праці. Основними правообмежувальними елементами цього покарання є поєднання двох заходів: а) обмеження особистої свободи засудженого та б) примусове залучення засудженого до праці.

Санкція ч. 1 ст. 156 КК передбачає максимальний розмір обмеження волі, що може встановлюватися на строк від одного до п'яти років. Обмеження волі не застосовується до неповнолітніх, вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до 14 років, до осіб, що досягли пенсійного віку, військовослужбовців строкової служби та до інвалідів першої і другої групи (ч. 3 ст. 61 КК). Відповідно до ч. 1 ст. 56 КВК, засуджені до обмеження волі відбувають покарання у виправних центрах, як правило, у межах адміністративно-територіальної одиниці згідно з до їх місцем проживання до засудження. У ст. 59 КВК передбачається право засудженого до обмеження свободи носити цивільний одяг, мати при собі гроші та цінні речі, користуватися грошми без обмежень; відправляти листи, отримувати посилки (передачі) і бандеролі, одержувати короткострокові побачення без обмежень, а тривалі побачення – до трьох днів один раз на місяць. Засудженим може бути дозволено короточасні виїзди за межі виправного центру за обставин, передбачених законом для осіб, засуджених до позбавлення волі, а також з інших поважних причин: у разі необхідності звернутися в медичний заклад з приводу захворювання чи лікування за наявності відповідного медичного висновку тощо.

Ефективність покарання у вигляді обмеження волі щодо статевого збочення, який досягнув на статево недоторканість малолітніх та неповнолітніх осіб, викликає у дослідників значні заперечення [10, с. 140]. Реалізація цього покарання не приводить до повного виключення можливості вчинення нового тотожного або однорідного статевого злочину щодо неповнолітнього засудженим у період його відбування. На думку Б.О. Кирися, О.В. Лисоєда, та інших правників, процес виконання цього покарання практично не пов'язаний з повною ізоляцією засудженого від суспільства [11, с. 181-182; 12, с. 159]. У судовій практиці обмеження волі як основне покарання особі, яка була визнана винною у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 156 КК, застосовувалося у 17,6%. При цьому строк обмеження волі у 62,4% не перевищував 1,5 – 2 роки, а застосування ст. 75 КК у вигляді звільнення від

відбування покарання з випробуванням та іспитовим строком до трьох років, загалом робить покарання засудженого «міфічним фантомом». Так, Вироком Пологівського районного суду Запорізької області від 20 травня 2005 р. Б., 1950 р.н. засуджено до двох років обмеження волі, з застосуванням ст. 75 КК суд звільнив засудженого від відбування покарання з випробуванням, встановивши іспитовий строк тривалістю у три роки. Б. визнаний винним за те, що розбещував неповнолітніх віком від 14 до 16 років, фотографував їх у оголеному вигляді та непристойних позах, виготовляв порнографічну фото – продукцію з метою збуту. 2 лютого 2005 року працівниками Пологівського РВ УМВС України в Запорізькій області під час перевірки комп'ютерного клубу ЧП «Худзій», при перевірці файлів, що містились у комп'ютерній базі даних, були виявлені фото та відеоматеріали зі змістом дитячої порнографії. Злочинні дії Б. були кваліфіковані за сукупністю ч. 1 ст. 156 і ч. 1 ст. 301 КК України [13].

На наш погляд, призначення цього покарання за вчинення розпусних дій щодо неповнолітніх, з міркувань спеціальної превенції, забезпечення статевої недоторканості малолітніх потерпілих є неприйнятним. Серед кримінальних покарань тільки позбавлення свободи на певний термін в повній мірі відповідає суспільній небезпеці розбещення неповнолітніх, забезпечує спеціальну превенцію та режим статевої недоторканості неповнолітніх потерпілих. Така позиція повністю узгоджується з вимогами Конвенції РЄ щодо захисту дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення, де зазначено, що країна-учасниця має вживати законодавчі заходи для забезпечення покарання ефективними, пропорційними та переконливими санкціями щодо правопорушень, передбачених цією Конвенцією, відповідно до ступеня тяжкості правопорушення. Ці санкції повинні включати покарання у вигляді позбавлення свободи. Країна може вжити інших заходів щодо правопорушників, таких як позбавлення батьківських прав або здійснення контролю або нагляду за засудженою особою [14].

Відтак, типовим покаранням за вчинення розпусних дій щодо неповнолітніх осіб, за відсутності кваліфікуючих ознак, має стати позбавлення волі засудженого на строк до п'яти років. Покарання у вигляді позбавлення волі полягає в ізоляції засудженого та поміщенні його на певний строк до кримінально-виконавчої установи закритого типу (ч. 1 ст. 63 КК). Вочевидь, основним правообмеженням цього виду кримінального покарання є обмеження волі, й крім того, законодавець вказав на місце й строк здійснення такого право обмеження. Ю.А. Пономаренко визначає позбавлення свободи як покарання, що полягає у обмеженні права особи, що вчинила злочин, на особисту свободу шляхом повної ізоляції його від суспільства на строк, визначений вироком суду [15, с. 210]. В.А. Липницький слушно звертає увагу на подвійний характер ізоляції засудженого. Під ізоляцією від суспільства розуміється не тільки фізична (тілесна), а й духовна (соціальна, соціально-психологічна) ізоляція. Фізична ізоляція поділяється на основну (зовнішню, що полягає в поміщенні злочинця в межі периметра інженерно-технічних засобів охорони) та додаткову (внутрішню, що виявляється в необхідності пересування та перебування засудженого тільки в локальних ізольованих місцях колонії, де йому дозволено знаходитися адміністрацією, або в приміщеннях закритого типу). Духовна ізоляція полягає в обмеженні можливості спілкування, отримання та поширення засудженим певних видів інформації тощо [16, с. 119–120].

В ч. 2 ст. 63 КК встановлюється строк позбавлення волі від одного до п'ятнадцяти років. Відтак, нижню межу встановлено від одного року, а верхня – щодо покарання засуджених за ч. 1 ст. 156 КК, встановлена до п'яти років позбавлення волі. Ізоляція засудженого, що вчинив розпусні дії щодо неповнолітньої особи на вказаний строк, гарантовано забезпечує тривалий термін невчинення ним тотожного або однорідного статевого злочину, відновлює психологічну рівновагу та надає впевненість у безпеці потерпілій неповнолітній особі.

На думку багатьох вітчизняних вчених, що досліджували санкції за статеві злочини, негативною рисою кримінального закону є диспропорція у визначені покарання за подібні або близькі за характером і ступенем суспільної небезпеки статеві злочини [17, с. 28-29; 18, с. 107-108]. Стосовно санкцій за розбещення неповнолітніх, то насамперед виникає проблема абсолютної тотожності санкцій ч. 1 і ч. 2 ст. 156 КК із санкціями ч. 1 і ч. 2 ст. 155 КК. Натомість, ці злочини мають суттєві відмінності як за характером та змістом суспільно-

небезпечних дій, так і за можливими суспільно-небезпечними наслідками. Слід погодитися, що розбещення неповнолітніх традиційно вважається менш тяжким статевим злочином щодо неповнолітніх, аніж статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості, тому санкції ч. 1 і ч. 2 ст. 156 КК мають бути менш суворими, аніж санкції ч. 1 і ч. 2 ст. 155 КК [19]. Практика призначення кримінального покарання теж засвідчує, що за вчинення розпусних дій щодо осіб, які не досягли шістнадцятирічного віку, суди призначали більш м'яке покарання порівняно із вчиненням статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості.

Одним із шляхів подолання вищевказаного протиріччя, з врахуванням того, що чинна редакція санкцій ч. 1 та ч. 2 ст. 156 КК й так набула, порівняно із іншими злочинами проти статевої недоторканості неповнолітніх осіб, доволі загрозливого вигляду, може полягати, з одного боку, підвищення нижньої межі основного покарання у вигляді обмеження волі до трьох років та позбавлення волі до двох років для санкції ч. 1 ст. 155 КК, з іншого. – збільшення верхньої межі додаткового покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти (десяти) років для санкції ч. 2 ст. 155 КК. Що ж стосується санкції ч. 1 і ч. 2 ст. 156 КК, то її посилення є надмірним та зайвим. За дослідженої практики навіть за ч. 2 ст. 156 КК призначене покарання рідко не перевищувало п'ять років позбавлення волі. Це свідчить про досить високу оцінку характеру і ступеню суспільної небезпеки розбещення неповнолітніх на сучасному етапі протидії статевим злочинам щодо неповнолітніх.

Проблема спеціальної превенції у санкціях статевих злочинів проти малолітніх осіб останнім часом набула особливої актуальності у зв'язку із впровадженням деякими зарубіжними країнами такого покарання як «хімічної стерилізації, кастрації» педофілів, що неодноразово вчинили злочинні сексуальні дії щодо малолітніх дітей. Так, польський Сейм у 2009 р. майже одностайно підтримав проект закону, за яким педофілів піддаватимуть примусовій терапії, так званої «хімічної кастрації» щодо осіб, які гвалтували дітей молодше 15 років або здійснили інцест. Згідно із новим законом, особу, яка скоїла сексуальне насильство над дітьми молодше 15 років, «можна за рішенням суду в обов'язковому порядку піддати фармакологічній терапії, щоб зменшити сексуальні бажання засудженого». У кожному конкретному випадку суд, який буде направляти злочинців на подібну терапію, має керуватися думкою психіатрів і сексологів [20]. У Південній Кореї 24 липня 2011 р. набув чинності закон про хімічну кастрацію педофілів. Як повідомили в міністерстві юстиції країни, новий закон наділяє суддів повноваженнями призначати педофілам хімічну кастрацію на строк до 15 років. Зі слів представника міністерства юстиції, вже у 2011 році до покарання може бути засуджено три десятки злочинців [21].

За даними Всеросійського центру вивчення громадської думки (ВЦВГД) введення хімічної кастрації для злочинців, засуджених за сексуальні злочини проти неповнолітніх, схвалюють 89% респондентів. Негативно до цього нововведення поставилися лише 7% опитаних. При цьому 83% росіян вважають, що хімічна кастрація повинна застосовуватися до засуджених педофілам в примусовому порядку. Тільки 9% учасників опитування висловили думку, що цей захід повинен застосовуватися за згодою самого злочинця. Влітку 2011 р. Д.А. Медведев вніс до Держдуми РФ законопроект, що передбачає ряд поправок до статей Кримінального кодексу, що регулюють відповідальність за сексуальні злочини проти дітей та неповнолітніх. Одним з нових заходів, передбачених президентським законопроектом, є введення так званої хімічної кастрації - медикаментозного придушення статевої функції - для засуджених педофілів. Передбачається, що хімічна кастрація буде застосовуватися на добровільній основі - за згодою самого злочинця. Раніше Держдума РФ відхилила законопроект про хімічну кастрацію педофілів, розроблений депутатом А.В. Беляковим, що пропонував застосовувати до педофілів хімічну кастрацію в примусовому порядку. Хімічна кастрація застосовується до засуджених за педофілію і інші злочини на сексуальному ґрунті в деяких ряді країн Європи, а також у США. Майже повсюдно хімічна кастрація проводиться за згодою, або на прохання засудженого злочинця. Це пояснюється тим, що ефект хімічної кастрації зворотній: функції статевих залоз відновлюються при припиненні прийому гормональних препаратів [22].

Україна також «не пасе задніх» у позначеному питанні. Відповідний законопроект, автором якого є В.І. Сівкович, було зареєстровано у Верховній Раді України ще у 2009 р. Проект закону передбачав запровадження процедури хімічної (фармакологічної) кастрації – застосування певного медичного препарату, що пригнічує сексуальний потяг (лібідо) та сексуальну активність. «Хімічна кастрація» пропонувалась для застосування щодо осіб, які вчинили злочин проти статевої недоторканості неповнолітніх або суспільно небезпечно діяння, що підпадає під ознаки складу такого злочину. Мета - унеможливлення вчинення нового акту педофілії. Мотивуючи необхідність такого нововведення, В. Сівкович навів статистичні дані, за якими лише за 9 місяців 2009 р. від звалтувань постраждало 110 неповнолітніх [23]. Серед опитаних нами у 2009-2010 рр. школярів, гімназистів та студентів м. Дніпропетровська близько половини 54 особи або 48,2% підтримало призначення примусової «хімічної або фармакологічної кастрації» засуджених за розбещення неповнолітніх. На жаль до нашого часу він не розглянутий ВРУ. На нашу думку, як додаткове покарання у разі неодноразового вчинення насильницького статевого злочину щодо малолітньої або малолітнього хімічна або фармакологічна кастрація має застосовуватися у примусовому порядку.

Призначення кримінального покарання є основною формою реалізації кримінальної відповідальності за вчинення будь-якого злочину, в тому числі й за вчинення розпусних дій щодо неповнолітніх. Особі, яка вчинила злочин, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та запобігання новим злочинам. Більш суворий вид покарання з числа передбачених за вчинений злочин призначається лише в разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатній для виправлення особи та запобігання вчиненню нею нових злочинів (ч. 2 ст. 65 КК).

Враховуючи загальні засади призначення покарання, передбачені у чч. 1–3 ст. 65 КК, суд повинен призначити покарання: 1) у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК, що передбачає відповідальність за вчинений злочин; 2) відповідно до положень Загальної частини КК; 3) враховуючи ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання. В літературі звертається увага, що загальні засади призначення покарання, – це своєрідні правила та засоби, які використовує суд для індивідуалізації покарання винному за вчинений злочин [24, с. 26; 25, с. 172].

При засудженні особи за розбещення неповнолітніх в період 2001–2008 рр. суди призначали покарання у вигляді обмеження волі на півтора - два роки (17,6% випадків). Більші строки обмеження волі судами не призначалися. У 36,1% випадків обмеження волі призначалося від трьох до п'яти років, утім таке покарання суди стали призначати починаючи з першої половини 2009 р., як правило, у сукупності з іншими більш тяжкими статевиими злочинами та воно повністю поглиналося більш суворим покаранням. Основним покаранням за розбещення неповнолітніх, що призначалося судами засудженим, було позбавлення волі на строк до трьох років за ч. 1 (57,1%) та до п'яти років за ч. 2 ст. 156 КК (56,3%). Призначення незначного покарання, в рамках санкції ч. 1 ст. 156 КК, на наш погляд, є додатковим аргументом на користь недоцільності посилення кримінального покарання за вчинення досліджуваного злочину. При цьому досить високою є частка звільнених від відбування призначеного покарання з випробуванням (ч. 1 ст. 156 КК – 52,7% осіб; ч. 2 ст. 156 – 33,5% осіб). Испитовий строк, що встановлювався судом для доведення засудженими можливостей свого виправлення без відбування покарання, як правило, поширювався на все покарання і встановлювався у три роки. В обвинувальних вироках на звільнених від відбування покарання осіб покладалися обов'язки, передбачені у ч. 1 ст. 76 КК: 1) попросити пробачення у потерпілої (потерпілого) (65,0% осіб); 2) не виїжджати за межі України без дозволу органу кримінально-виконавчої системи (100% осіб); 3) повідомляти органи кримінально-виконавчої системи про зміну місця проживання, роботи або навчання (100% осіб); 4) періодично з'являтися для реєстрації в органи кримінально-виконавчої системи (100% осіб); 5) пройти курс лікування від алкоголізму, наркоманії або інфекційного, в тому числі венеричного, захворювання (70,0% осіб). Можливість призначення додаткового покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ст. 55 КК) та позбавлення військового,

спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу (ст. 54 КК), передбачена ст. 77 КК, судами не використовувалась.

Висновки з даного дослідження. Ступінь суспільної небезпеки, котру зобов'язаний враховувати суд при призначенні покарання, визначається насамперед тяжкістю конкретного злочину та залежить від індивідуальних особливостей певного злочинного діяння. Тому, виходячи з конкретних обставин, суд і повинен визначити ступінь суспільної небезпеки вчиненого злочину. Дослідження обвинувальних вироків свідчить, що якимось особливо з вказівкою на конкретні обставини, ступінь суспільної небезпеки конкретних дій з розбещення неповнолітніх не враховувалась. Суди, як правило, обмежувалися загальним визначенням «ступеня суспільної небезпеки злочину, вчиненого певною особою», іноді згадувалось «про негативний вплив розпусних дій певної особи на нормальний розвиток та виховання неповнолітнього» (18,2%) та/або «про порушення певною особою моральних засад у статевій сфері суспільства (8,5%)». Особистісні характеристики винного також нерідко знаходились своє відображення в обвинувальних вироків. Так, як негативні риси винного вказувались на відсутність постійного місця роботи (ч. 1 – 21,0% осіб; ч. 2 – 10,0% осіб), зловживання довірливістю або необізнаністю потерпілої особи (ч. 1 – 12,7% осіб; ч. 2 – 25,8% осіб), значна тривалість вчинення злочину (ч. 1 – 21,8% осіб; ч. 2 – 20,6% осіб). Виявлена хибна практика врахування позитивної характеристики винного з місця проживання або роботи як підстави для застосування ст. 75 КК (ч. 1 – 8,6% осіб; ч. 2 – 6,8% осіб). Неправильною є позиція деяких судів, що як пом'якшуючі обставини вказують на «наявність утриманців та неповнолітніх дітей», які саме й були потерпілими від злочинних дій засудженого, передбачених ст. 156 КК (6,3% осіб). Нерідко суди посилаються загалом на позитивну характеристику особи не уточнюючи в чому саме виявились її позитивні якості та як вони впливають на призначене покарання. На нашу думку суди мають більш критично давати оцінку цьому доказу з огляду на формальні визначення: «скарг від сусідів не надходило», «допомагав виносити сміття» або «п'яним ніколи не бачили». Розбещення неповнолітніх здебільшого є неочевидним злочином. Навіть у родині такі факти нерідко не виносяться на широкий загал. Тому «позитивні характеристики» винного мають ретельно оцінюватися, у разі їх невідповідності фактичній злочинній поведінці щодо статевої недоторканості неповнолітнього оцінюватися критично.

Список використаної літератури:

1. Пономаренко Ю.А. Поняття пеналізації злочинів [Текст] / Ю.А. Пономаренко // Питання боротьби зі злочинністю : збірн. наук. праць – 2010. – Вип. 21. – С. 71–84.
2. Денисова Т.А. Поняття кримінально-правової санкції [Текст] / Т.А. Денисова // Право та державне управління : зб. наук. пр. – 2011. – № 1. – С. 83–89.
3. Козлов А.П. Уголовно-правовые санкции: проблемы построения, классификации [Текст] : монография / А.П. Козлов. – Красноярск : Изд-во Краснояр. ун-та, 1989. – 176 с.
4. Див.: Уголовный кодекс УССР 1922 г. [Текст]. – Харьков: Издание Наркомюста УССР, 1922. – 100 с.; Уголовный кодекс УССР в редакции 1927 г. [Текст] – Харьков : Юридическое издательство НКЮ УССР, 1927. – 322 с.
5. Кримінальний кодекс Української РСР [Текст] // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1961. – № 2. – Ст. 14.
6. Про внесення змін до статей 155 та 156 Кримінального кодексу України щодо відповідальності за розбещення неповнолітніх [Текст] : закон України від 25.09.2008 р. № 600-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 25–26. – Ст. 131.
7. Джужа О.М. Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством [Текст] : Монографія / О.М. Джужа. – К.: Атіка, 2009. – 240 с.
8. Книженко О.О. Санкції у кримінальному праві [Текст]: монографія / О.О. Книженко. – Харків: Ника Нова, 2011. – 336 с.
9. Музика А.А. Покарання за незаконний обіг наркотичних засобів [Текст]: монографія / А.А. Музика, О.П. Горох. – Хмельницький: Вид-во Хмельн. ун-ту управл. та права, 2010. – 256 с.

10. Чмут С.В. Кримінальна відповідальність за статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості [Текст] : монографія / С.В. Чмут, П.В. Хряпінський. – Запоріжжя: КСК-Альянс, 2011. – 184 с.
11. Кириць Б.О. Застосування покарання у вигляді обмеження волі [Текст] / Б.О. Кириць // Вісник Хмельн. ін.-ту регіон. управл. та права. – 2004. - № 3. – С. 175-182.
12. Лисодєд О.В. Питання виконання покарання у виді обмеження волі [Текст] / О.В. Лисодєд // Проблеми законності: респ. міжвід. наук. збірник. – Х.: Націон. юрид. акад. України. – 2007. – 155-162.
13. Архів Пологівського районного суду Запорізької області за 2005 р., справа № 1-65.
14. Про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення: Конвенція Ради Європи від 25.10.2007 р. [Текст] [Електронний ресурс] / Офіційний інтернет-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/>.
15. Пономаренко Ю.А. Види наказаний по уголовному праву Украины [Текст]: монографія / Ю.А. Пономаренко. – Харьков : ФИНН, 2009. – 344 с.
16. Ліпницький В.А. Ізоляція як елемент режиму позбавлення волі [Текст] / В.А. Ліпницький // Проблеми законності : міжвід. наук. зб. – 2006. – Вип. 80. – С. 115–121.
17. Денисов С.Ф. Санкції за злочини проти моральності [Текст] / С.Ф. Денисов, Ю.С. Кулик // Держава та регіони. Серія: Право. – 2004. - № 1. – С. 27-32.
18. Пономаренко Є. Питання оптимізації покарання за зґвалтування [Текст] / Є. Пономаренко // Право України. – 2008. – № 6. – С. 107–109.
19. Хряпінський П.В. Кваліфікуючі ознаки статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості [Текст] / П.В. Хряпінський, С.В. Чмут // Часопис Академії адвокатури України. – 2009. - № 2(3). [Електронне наукове фахове видання]. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Chaau/2009-2/09hpvdsz.pdf/>
20. Польща узаконила «хімічну кастрацію» педофілів [Текст] [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://tsn.ua/svit/polshcha-uzakonila-himichnu-kastratsiyu-pedofiliv.html>
21. Південна Корея ввела хімічну кастрацію як покарання для педофілів [Текст] [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://ukranews.com/uk/news/world/2011/07/24/48895>
22. Результати опитування, проведеного Всеросійським центром вивчення громадської думки (ВЦВГД) [Текст] [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.newsmarket.com.ua/2011/09/rosiyani-odobrili-himichnu-kastratsiyu-pedofiliv/>
23. Проект закону запровадження процедури хімічної (фармакологічної) кастрації [Текст] [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://tsn.ua/ukrayina/regionali-vnesli-proekt-zakonu-pro-himichnu-kastratsiyu-pedofiliv.html>
24. Брайнин Я.М. Уголовный закон и его применение [Текст] : монографія / Я.М. Брайнин. – М. : Юрид. лит., 1967. – 240 с.
25. Зінченко І.О. Множинність злочинів: поняття, види, призначення покарання [Текст] : монографія / І.О. Зінченко, В.І. Тютюгін . За заг. ред. В.І. Тютюгіна. – Х. : Фінн, 2008. – 336 с.

